

Dr. Dézsi Lajos: *Balassa és Rimay Istenes Énekeinek bibliographiája. (Harminczegy hasonmással.)* Budapest, 1905. Athenaeum ny. r. t. 8-r. 104. l.

Dézsi Lajos, régi irodalmunk kiváló ismerője s buzgó ismeretője, jelen munkájában a XVI—XVII. sz. vallásos lyrájának költőileg legbecsesebb termékét, Balassa Bálint és Rimay János »Istenes Énekeinek« mintaszerű bibliografiai feldolgozását nyújtja a legelső kiadástól a legutolsó, 1806-iki pozsonyi-pesti kiadásig. Összesen 39 kiadásról számol be *Dézsi* az 1636-tól 1806-ig terjedő időközből, tehát nyolczczal többről, mint *Szilády* Áron az ő Balassa-kiadásában (1879), melyek mind az utóbbi negyedszázadban lettek ismeretessé. A harminczkilencz kiadásból tiznek csupán emléke maradt fenn, bár lehetséges, hogy épen *Dézsi* bibliográfiája révén, egyik másik elveszettnek hitt kiadás még előkerül eddigi rejtekéből. A többi kiadásból is jobbra csak egy-egy példány ismeretes, a 2-ik vagy 3-ik váradinak tartott kiadásból pedig csupán egykorú kötéstáblából kifejtett négyoldalas töredék. A felmaradt példányok túlnyomó része, szám szerint 11, a M. N. Múzeum Széchényi Országos Könyvtárában őriztetik, míg az utána e tekintetben leggazdagabb akadémiai könyvtár csak négyet képes felmutatni. Nyomatási helyükre nézve a különféle edicziók így csoportosíthatók: lőcsei 9, kolozsvári, debreczeni, pozsonyi 5—5, nagyvárad 4, bártfai 3, budai 2, pozsonyi-pesti, kassai, váci 1—1, helynelküli 3 kiadás. A XVII. században 18, a XVIII-ban 20, a XIX-ben egy kiadás látott napvilágot.

Dézsi nem elégszik meg a kiadások részletekig menő gondos leírásával, hanem 1704-ig az összes ismert kiadásoknak címlapját s 95-ik oldalát hasonmásban is bemutatja, ez utóbbit a csonka példányok meghatározhatása céljából. Ezenkívül rendkívül tanulságos irodalomtörténeti jegyzetekkel kíséri a bibliografiai adatokat s igyekszik megállapítani a kiadásoknak sokszor zavaros chronologiai sorrendjét.

Bevezetőül a szerző az első kiadás kérdésével foglalkozik. Ismeretes, hogy *Szabó* Károly¹ Radvánszky László könyvtárának 1750-ben összeállított jegyzéke alapján fölvette a szóban forgó munka lőcsei 1604-iki tizenkettedrétű kiadását, bár nem igen hitt létezésében. Kételyét azzal a tetszetős feltevással támogatta, hogy az 1604. évszám merő tollhiba 1704 helyett, a mely évből tényleg ismerjük az énekek lőcsei kiadását. *Dézsi* nem szorul e hypothesisre, mert úgy a kassai 1665-iki kiadás előszava, mint Rádai Andrásnak 1629 márcz. 25-én Rimayhoz intézett, de főkép Madách Gáspárnak röviddel a költő halála (1631) után

¹ Régi Magyar Könyvtár. I. köt. 391. l.

kelt levele okmányszerűen bizonyítja nem csak azt, hogy az »Istenes Énekek« első kiadása 1604-ben meg nem jelenhetett, hanem hogy az csak Rimay elhunytja után, tehát legfeljebb 1632-ben, látott napvilágot.

Ez a ma már egyetlen példányban sem ismeretes *editio princeps* volt az összes többi kiadások kiindulási pontja, melyeket *Dézi* könnyebb áttekinthetőség okáért négy osztályba sorolt. »Az első a rendezetlen kiadás, a *bártfai typus*, melyben Balassa és Rimay énekei nincsenek különválasztva; melléklete az »*Ahítatos Imádságok*«. A többi három rendezett kiadás. Ide tartoznak: 2. a *bicssei typus*, ismertető jele a Rimay énekei előtt álló hosszú tartalom, vagy summa; 3. a *kolozsvári vagy debreczeni typus*, melyben a hosszú prózai tartalmat kétsoros versecske helyettesíti; 4. a *kombinált kiadás*, mely egymásután mindkét summát adja a Rimay énekei előtt: ennek a típusnak csak egy képviselője van.¹ A 2—4. szám alatti típus melléklete a »*Via Jacoboea*«, kiadások szerint sokféle változatban.«

Ezekben nyújtjuk ismertetését a kitünően megszerkesztett könyvészeti monografiának, mely nemcsak a hazai bibliografia becses terméke, hanem irodalomtörténetünknek is nélkülözhetetlen kisegítő eszköze. Ha régibb s újabb irodalmunk kiválóbb alakjai ehhez hasonló bibliografiai feldolgozásra találnának, úgy csakhamar teljesülhetne filologusainak régi vágya: a magyar *Goedeke*.

Dr. Gulácsy Pál.

Das Breviarium Grimani in der Bibliothek von San Marco in Venedig. Vollständige photographische Reproduktion. Herausgegeben durch Scato de Vries. Vorwort von Dr. S. Morpurgo. Leiden, A. W. Sijthoff és Leipzig, Karl W. Hiersemann. 1904—1905. 2-r. I—III. kötet à 25 színes és 110 egyszínű tábla. Ára kötetenkint 200 M.

A középkorból reánk maradt összes relikviák közül — mondja *Shaw* — egyik sem bír nagyobb értékkel, vagy szolgál több tanulsággal, mint az illuminált, képecskékkal díszített kéziratok. A műbíráló méltán gyönyörködik a változatos kompozíciók rajzbéli finomságában, színeinek pompás ragyogásában, a történetirő pedig főként belőlük meríti a rég letűnt századok szokásainak, nyilvános- és magánéletének, szertartásainak és viseletének közvetlen ismeretét. Találón nevezi őket *Kobell* a művészet kertjében nyíló virágoknak, melyekből — miként a méh a mézet — élvezettel s haszonnal szívhatjuk magunkba a múlt ismeretét.

A *miniatura-festészet*, ha csupán a keresztény középkor

¹ Az 1702-iki helynélküli kiadás.